

Toivakan kunnan lausunto Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden monikanavaisesta palveluverkkoselvityksestä

Toivakan kunta ei hyväksy Toivakassa jo alkaneita ja palveluverkkosuunnitelmassa esitettyjä uusia toimintojen supistamisia Toivakassa. Toivakan kunta edellyttää terveysaseman säilyttämistä Toivakassa. Toivakan kunta esittää syvän huolensa ihmisten perusoikeuksien toteutumatta jäämisestä, jos palveluverkkoselvityksessä esitetyt sosiaali- ja terveyspalveluihin esitetyt heikennykset toteutuvat.

Toivakan kunta antaa tässä lausunnossa sekä yleisiä että palvelualuekohtaisia huomioita. Sosiaali- ja terveysaseman lisäksi palvelukohtaiset huomiot koskevat ikääntyneiden alueellisen osastotoiminnan palveluverkkoa, ikääntyneiden ympärivuorokautisen asumisen palveluverkkoa, ikääntyneiden päivätoiminnan palveluverkkoa ja perhekeskusten palveluverkkoa.

Ennen yleisiä sekä palvelukohtaisia huomioita, Toivakan kunta tahtoo huomauttaa hyvinvointialuetta lausuntomateriaalissa olevista virheistä.

Lausuntomateriaalissa Toivakan terveysaseman kuntoluokka on kirjattu osaan taulukoista asteikkonumerolla 2 ja osaan asteikkonumerolla 4. Toivakan terveysaseman tekninen ja toiminnallinen käytettävyys pohjadataraportissa on kirjattu kuntoluokkaan 2. Toivakan kunta huomauttaa lausuntomateriaalissa olevasta virheestä ja tuo hyvinvointialueen tietoon, että sen omassa pohjadata-analyysissä ollut kuntoluokka-arvio (2) on kirjattu väärin osaan lausuntomateriaalin taulukoista.

Lausuntomateriaalissa on myös muita puutteellisuuksia ja virheellisiä tietoja koskien Toivakkaa, esimerkiksi kiirevastaanoton taulukosta Toivakka puuttuu ainoana kuntana kokonaan. Palveluverkkomateriaalin osalta kunnissa ei tulisi joutua pohtimaan näin tärkeän asian edessä, onko kyse todellisesta palvelumuutoksesta vai vain valmistelussa tapahtuneesta huolimattomuusvirheestä. Myös väestön määrän osalta taulukossa on virhe Toivakan kohdalla, jos taulukon on tarkoitus kuvata v. 2022 tietoja. Lisäksi palveluverkkoselvityksen materiaali ei ole ajantasainen. Lausuntomateriaalissa perhekeskustoimintaa ei ole tunnistettu jo osaksi olemassa olevaa palvelua kunnassamme.

Lausuntomateriaalin s. 59 arvioidaan eri kuntien palvelutarpeen kasvua. Toivakan kunta huomauttaa, että taulukonkin mukaan Toivakan palvelutarve tulee kasvamaan ja lähin vertailukohde on Uurainen, josta sote-asemaa ei aiota karsia pois vaihtoehdossa 1. Toivakkaa tulisikin vertailla palvelutarpeen ja sen kasvun osalta samoin kriteerein kuin Uuraista. Toivakan osalta sote-aseman tarvetta moneen muuhun kuntaan verrattuna lisää se, että Toivakka on kuntarajat ylittävä palveluiden käyttöalue. Esimerkiksi Rutalahden puolelta asioidaan runsaasti Toivakassa, vaikka Rutalahti kokonaisuudessaan sijaitsee Joutsassa.

Toivakan kunta huomauttaa, että Toivakan kunnan tuleva väestökehitys poikkeaa merkittäväällä tavalla palveluverkkoselvityksen pohjana olevasta väestöennusteesta. Toivakassa ollaan toteuttamassa talouden tasapainottamisohjelman jälkeistä uuden kasvun ohjelmaa ja väestön määrää lisääviä toimenpiteitä, joiden arvioidaan lisäävän erityisesti lasten ja lapsiperheiden määrää Toivakassa. Jo nyt Toivakan varhaiskasvatusryhmät ovat täynnä, perhekeskustoimintaa laajennetaan ja Toivakassa ollaan valmistelemassa lapsiperheiden Toivakka-lisää, joka vastaa tällä hetkellä voimakkaaseen ja edelleen kasvavaan palvelutarpeen kysyntään.

Kuvatut toimenpiteet eivät pelkästään vastaa palvelutarpeen nykytilaan, vaan niiden on tarkoitus myös itsessään lisätä väestönkasvua entisestään. Uuden kasvun ja väestölisäyksen toimenpiteiden ennakoitaan vaikuttavan jo valmiiksi nuorekkaaseen väestörakenteeseen myönteisesti ja lisäävän lapsien määrää.

Valmisteilla oleva lapsiperheiden Toivakka-lisä pitää sisällään mahdollisuuden kotihoidontuen kuntalisään sekä yksityiseen perhepäivähoitoon. Kun kotihoidontuen kuntalisää edellisen kerran kokeiltiin pienemmässä muodossa, sen avulla saatiin aikaan suuri lapsien ja lapsiperheiden määrän lisäys Toivakan kunnassa.

Kun Toivakan kunta toteuttaa aikaisempaa laajempia toimenpiteitä, sisältäen kotihoidontuen kuntalisän merkittävän suuruisena, odotamme myös aikaisempaa merkittävämpää väestökasvua. Väestöennusteen kasvua tukevat myös muut Toivakan kunnan investoinnit ihmisten toimeliaisuuden tukemiseen, asumiseen ja rakentamiseen.

Yhteenvedon omaisesti Toivakan kunta huomauttaa, että palveluverkkoselvityksessä ei ole huomioitu Toivakan kunnan merkittäviä valmisteilla olevia ja jo käynnistettyjä kasvutoimenpiteitä, jotka tulevat lisäämään merkittävällä tavalla myös alueellista palvelutarvetta. Olemme kasvukunta ja se tulee huomioida myös palveluverkkoselvityksessä.

Toivakan kunta lähtee siitä, että haluamme vahvistaa ja laajentaa erityisesti matalan kynnyksen lähipalveluita kuten perhekeskus- ja seniorikeskustoimintaa ja tarjota hyvinvointialueen kumppanina kustannustehokkaita sekä joustavia palveluita, joiden avulla vastataan oikea-aikaisesti olemassa olevaan palvelutarpeeseen ja ehkäistään etenkin erikoissairaanhoidon kustannusten kasvua. Kaikki olemassa oleva tutkimusnäyttö viittaa siihen, että useimmin käytettyjen kevyempien palvelujen tarjoaminen lähipalveluina, on kustannustehokkain keino rajoittaa kalliin ja korjaavan erikoissairaanhoidon kustannuskehitystä. Yhtä selvää kuin se, että harvemmin käytettyjä raskaampia palveluja on järkevää keskittää, on se, että matalan kynnyksen lähipalveluita tulee vastavuoroisesti vahvistaa. Tämän tulee olla koko palveluverkkoselvityksen johtava ajatus.

Toivakan kunnassa on paljon lähellä toisiaan olevia erilaisia tiloja, jotka mahdollistavat monipuolisen ja joustavan palvelutarjonnan. Lisäksi Toivakan kunnassa on mahdollista toteuttaa erilaisia palveluita rajapinnat ylittäen, kuten vanhus- ja vammaispalvelutoimintoja ja ylisukupolvisia toimintoja. Meillä on tiloja ja meillä tahtotila palvelujen edelleen kehittämiseksi, myös uusin tavoin.

Yleiset huomiot

Toivakan kuntaa katsoo, että sosiaali- ja terveyspalveluiden palveluverkkoselvityksessä julkilausuttu tavoite vahvistaa kaikissa kunnissa ikääntyneitä ja perheitä kohtaavia matalan kynnyksen palveluita sekä vahvistaa ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen palveluita, on ainoa tapa varmistaa palveluverkkoselvitykselle asetettu tavoite tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveysasemien määrää aiotaan vähentää.

Ilman vahvaa resurssien kohdentamista matalan kynnyksen palvelutuotantoon sitä eniten tarvitseville, hyvinvointialueen ongelmat palveluiden ylläpitämiseksi, jatkuvuuden

turvaamiseksi sekä henkilöstön saatavuuden varmistumiseksi syvenevät ja laajentuvat entisestään.

Toivakan kunta tuo näkemyksensä esiin sen kunnan tilanteen, jonka se tuntee parhaiten ja jonka kautta se pystyy arvioimaan myös muiden kuntien tilannetta, jotka ovat vastaavassa tilanteessa. Toivakan nykyinen terveysasema ja sen sieltä saatavat palvelut ovat osaltaan varmistaneet sen, että Toivakan kunnan ja sen lähialueen asukkaat ovat hakeutuneet oikea-aikaisesti oikeiden palveluiden piiriin. Palvelut tiedetään ja tunnetaan ja henkilöstö ja asiakkaat tuntevat ja tietävät hyvin toisensa, joka osaltaan on madaltanut hoitoon hakeutumista, kun siihen on ollut aihetta ja tarve. Palveluiden nykytila on varmistanut sen, että myös haavoittuvimmassa asemassa olevat ihmiset ovat päässeet palveluiden piiriin.

Toivakan kunnasta on haastavaa liikkua ja julkinen liikenne on sidottu pitkälti koulu- ja työmatkaliikkumisen aikatauluihin. Palveluverkkoselvityksessä esitetyt toimenpiteet Toivakan osalta johtavat väistämättä siihen, että yksityisautoilu lisääntyy ja on jopa edellytyksenä palveluiden piiriin pääsemiseksi. Näin sen vuoksi, että Kela-takseja on ollut vaikea saada ja tilanteen odotetaan heikentyvän jatkossa entisestään. Kustannukset siirtyvät ihmisten liikkumiseen ja asettavat ihmiset epätasa-arvoiseen asemaan. Yksi Kela-kyyti edestakaisin maksaa omavastuuosuudellaan 50 euroa. Tämä nostaa itsessään ison kynnyksen palveluiden piiriin hakeutumiselle, ja tekee palveluiden piiriin pääsemisen taloudellisesti haastavaksi monelle kuntalaiselle. Palveluiden siirtyminen kauemmaksi pitkittää hoitoon hakeutumista ja johtaa erikoissairaanhoidon kustannusten kasvuun, koska joudutaan hoitamaan yhä pidemmälle edenneitä ja vaikeampia sairauksia.

Kuntien ja hyvinvointialueen välinen yhdyspintatyö vaatii erityistä huomiota, jos vastinpari ja palvelut hyvinvointialueella ajautuvat fyysisesti kauas toisistaan. Tämä nostaa huolen siitä, miten kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteinen velvollisuus tehdä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä yhteistyötä toteutuu käytännössä, ja kuinka sovitetaan yhteen eri palvelumuodot. Hyvinvointialueen tulee lisäksi huomioida paikallisesti kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhdyspintatyö, joka vaikeutuu ilman paikallista yhteyttä. Palvelujen keskittäminen pois pienemmistä maaseutukunnista heikentää monien ihmisten mahdollisuuksia suunnitella elämänsä paikallisesti, ja lisää muuttopainetta isommille

kaupunkialueille. Nykyisenkaltainen palveluverkko, joka tarjoaa useimmin käytetyt kevyemmät palvelut lähipalveluina, on kustannustehokkain keino rajoittaa kalliin ja korjaavan erikoissairaanhoidon kustannuskehitystä.

Koko sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastuspalveluiden uudistamisen ja hyvinvointialueiden perustamisen keskeisenä tavoitteena on ollut sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio, palveluiden yhdenvertaisuus sekä kustannuskehityksen kasvun taittaminen. Palveluverkkosuunnittelussa ja palveluiden uudistamisessa tulee varmistaa näiden sote-uudistuksen ydintavoitteiden toteutuminen. Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden monikanavaisen palveluverkkoselvitystyön esityksissä on nähtävissä voimakas ristiriita hyvinvointialueen strategiaan kirjattuihin tavoitteisiin nähden. On ymmärrettävää, että erikoissairaanhoidon palveluita ja harvemmin käytettyjä palveluita keskitetään, mutta samalla paljon käytettyjä matalan kynnyksen palveluita pitäisi vastavuoroisesti vahvistaa, ei heikentää.

On tunnistettu tosiasia, että palvelut eivät tälläkään hetkellä toteudu kaikilta osin yhdenvertaisina hyvinvointialueella, mutta selvityksessä esitetyt muutokset eivät kavenna tätä palveluiden eriarvoisuutta, vaan lisäävät ihmisten alueellista epätasa-arvoa. Erytisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, joilla on kaikkein vaikeinta liikkua palveluiden piiriin, kärsivät esitetyistä muutoksista eniten. Ikäihmisten ja paljon tukea tarvitsevien lapsiperheiden arjen haasteet lisääntyvät entisestään, jos palveluiden saatavuus ja saavutettavuus heikentyy palveluverkon keskittämisen vuoksi. On vaikea nähdä, kuinka palveluiden tarpeettoman suuri keskittäminen tukee haavoittuvimmassa asemassa olevien palveluihin pääsyä ja palveluiden oikea-aikaista käyttämistä. Kynnys toiselle paikkakunnalle lähtemiseen voi olla valtavan suuri. Henkiset, taloudelliset ja fyysiset esteet voivat nousta esteeksi palveluiden piiriin hakeutumiselle. Jos taloudellinen tilanne, kulkuyhteyden saatavuus tai saattoavun läsnäolo ratkaisee sen, pääseekö ihminen tarvitsemansa avun piiriin, ihmisten eriarvoisuus kasvaa ja syvenee entisestään. Tämä puolestaan, kuten todettua, nostaa kaikkein kalleimman erikoissairaanhoidon kustannuksia, joka puolestaan johtaa koko talouden tasapainottamisen tavoitteen karkaamiseen.

Keski-Suomen hyvinvointialueen kannattaisi keskittyä erikoissairaanhoidon tarkasteluun. Erikoissairaanhoidon keskittämällä ja paremmalla työnjaolla saadaan isoja säästöjä ja kustannusvaikuttavuutta sekä jopa parempaa hoitoa. Sen sijaan palveluverkon liian suuri tiivistäminen ja keskittäminen johtavat Kela-kyytien kustannusten kasvuun, joka puolestaan nollaa palveluverkon keskittämällä saadut hyödyt. Peruspalveluverkon liiallinen tiivistäminen lisää paineita erikoissairaanhoidon suuntaan ja heikentää hoidon laatua.

Sosiaali- ja terveysasemapalveluiden palveluverkko

Nykytila sote-aseman palveluissa

Toivakassa on ollut omalla terveysasemalla saatavilla peruspalvelut. Lääkäri on käynyt yhtenä päivänä viikossa ja käytössä on ollut etälääkärin vastaanotto ja tarvittaessa palvelusetelit. Etälääkärin palveluun on oltu tyytyväisiä. Palvelusetelit ovat olleet toimivia, vaikka kuntalaisia on pohdituttanut niiden kustannusten suuruus, koska julkisuudessa on puhuttu niin paljon hyvinvointialueen palveluntuottajilta ostettujen palvelujen korkeista kustannuksista. Myös suun terveydenhuolto on toiminut peruspalveluillaan hyvin Toivakassa. Hammaslääkäri käy Toivakassa keskimäärin 3 pv viikossa. Toivakkalaiset ovat päässeet suun terveydenhuollon palveluun hoitotakuun mukaisesti (4kk). Akuuttiasioissa tarvittaessa asiointi on suuntautunut myös Joutsaan. Suun erikoishoito pääosin Jyväskylässä. Tilastot kertovat, että suun terveydenhuollon koululaisille suunnatussa ennaltaehkäisevässä työssä Toivakassa on onnistuttu maakunnallisesti kärkituloksin.

Laboratorioon on päässyt omalla terveysasemalla lukuun ottamatta sulkuaikoja. Paljon palveluja käytävillä on ollut vielä kohtuullinen mahdollisuus kulkea sivukyiltäkin kunnan keskusta omassa kunnassa tarjottavien palvelujen pariin. Lääkärin saamisessa Toivakan terveysasemalle on ollut haasteita ja se on haastanut toivakkalaisten pääsyä lääkärin vastaanotolle. Myös esimerkiksi KELA-taksien saamisessa on ollut suuria haasteita, mikä on vaikeuttanut palveluihin pääsyä.

Huhtikuun alusta Toivakan terveysaseman aukioloaikoihin on tulossa muutos eli palveluaikojen supistaminen on jo alkanut. Toivakan terveysaseman vastaanotto palvelee

muutoksen jälkeen enää kolmena päivänä viikossa maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin kello 8–16. Asiointipiste, jolla tehdään mm. hoidon tarpeen arviointia, on myös huhtikuusta alkaen avoinna enää maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin kello 8–10.

Laboratorionäytteenotto tulee toimimaan ajanvarauksella ainoastaan tiistaisin kello 8–13.

Laboratoriopalveluista on näin ollen poistettu joka toisen torstain palvelumahdollisuus.

Fysioterapeutin vastaanotto toimii Toivakan terveysasemalla tiistaisin sekä joka toinen keskiviikko ajanvarauksella. Neuvola on auki maanantaisin, tiistaisin ja keskiviikkoisin. Suun terveydenhuolto palvelee jatkossakin ajanvarauksella entiseen tapaan.

Toimintaterapeutin ja puheterapeutin jalkautuvat palvelut ovat toteutuneet Toivakassa kaksi kertaa viikossa. Hyvinvointialueen tarjoama palvelu ei ole ollut riittävää, sillä puheterapeutin ja toimintaterapeutin arviojonot eivät saisi enää pidentyä.

Työttömien palveluiden osalta Toivakassa on ollut läsnä palveluohjaaja ja oma terveydenhoitaja. Palveluohjaaja on siirtynyt muihin tehtäviin, mikä on muodostanut hetkellisen palveluaukon. Palveluohjaajan siirryttyä muihin tehtäviin, työkykytiimin koordinoinnista ei ole tietoa. Työttömillä on kynnys lähteä palveluiden perässä toiselle paikkakunnalle esim. taloudellisten ja psyykkisten tekijöiden vuoksi. Jos palvelu pitää hakea toiselta paikkakunnalta, saavutettavuus vaikeutuu. Hyvinvointialueen mukaan vielä puuttuu työkäisten työkyvyn tuen arviointi monialaisesti ja verkostoissa. Aikuissosiaalityössä on erittäin runsaasti asiakkaita resurssiin nähden. Jatkuvuus on tärkeää palvelusuhteessa.

Hoitotarvikkeet jaetaan tällä hetkellä Toivakkaan, mikä on hyvä käytäntö saatavuuden kannalta. Massarokotuksien osalta palvelun toimivuudessa on ollut haasteita, minkä vuoksi esimerkiksi ikääntyneet ovat joutuneet lähtemään Jyväskylään jonottamaan rokotuksia varten.

Sote-asemapalveluiden nykytilan vaikutus hyvinvointialueen elinvoimaan

Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus paikallisella tasolla on keskeinen tekijä kunnan houkuttelevuudessa ja elinvoimaisuudessa. Peruspalveluiden menettäminen paikkakunnalta voi vaikuttaa merkittävästi sekä yksilöiden että yritysten näkemyksiin Toivakan houkuttelevuudesta. Elinvoimaiset kunnat ovat perusta elinvoimaiselle hyvinvointialueelle. Esimerkiksi kyky houkutella työvoimaa hyvinvointialueelle on suoraan yhteydessä alueen kuntien houkuttelevuuteen asuin- ja työpaikkana.

Sote-asemapalveluiden nykytilan vaikutus hyvinvointialueen kustannuksiin ja resurssien riittävyyteen

Työvoiman puute on pakottanut hyvinvointialueen ostamaan palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta, jotka hinnoittelevat tällä hetkellä palvelut hyvin korkeasti. Työvoiman saatavuuteen pitää löytää ratkaisuja, jotta suuret ostopalvelujen kulut saadaan kuriin ja vajaalla kapasiteetilla toimivat yksiköt täyteen tehoonsa.

Hoitoon hakeutuminen on jo viivästynyt palvelujen saatavuuden ja välimatkojen vuoksi ja tämä tulee lisääntyessään johtamaan siihen, että hoitopolun alkaessa tarvitaan jo yhä enemmän erikoissairaanhoidon palveluja, jolloin kustannukset nousevat erikoissairaanhoidon puolella. Toivakassa toimivilla palveluilla on pystytty taittamaan erikoissairaanhoidosta koituvia kalliita kustannuksia ts. peruspalvelut ovat toimineet ja olleet kustannustehokkaita.

Sote-asemapalveluiden nykytilan vaikutus Keski-Suomen hyvinvointialueen henkilöstöön

Työvoiman saatavuuden haasteet kuormittavat työssä olevia, koska muuttuviin tilanteisiin on vaikea reagoida, jos ei ole riittävästi henkilöstöä. Tämä vaikuttaa varmasti työviihtyvyyteen. Erityisesti pienet yksiköt ovat haavoittuvia, jos sijaisjärjestelyjä on vaikea tehdä.

Opiskeluhuollossa vaihtuvuus ainakin koulupsykologien osalta suurta, vaikuttaa opiskeluhuollon tiimityöhön ja asiakassuhteisiin negatiivisesti. Jos muukin tiimi

(kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, koululääkäri) vaihtuisivat usein, luottamuksellisten ja lasten ja nuorten kehitystä tukevien opiskeluhoollollisten prosessien toimivuus vaarantuisi. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta henkilöstön suuri vaihtuminen on myös haasteellista. Luottamussuhde varhaiskasvatuksen ja neuvolan henkilöstön välillä vaatii aina pitkäjänteistä rakentamista.

Sote-asemapalveluiden nykytilan ympäristövaikutukset sekä vaikutukset Keski-Suomen kaupunki- ja maaseutualueisiin

Jo tällä hetkellä toivakkalaiset liikkuvat melko paljon terveydenhuollon palvelujen perässä useaan suuntaan. Rungas yksityisautoilu kuormittaa ympäristöä. Samoin Kela-taksilla ajaminen, vaikka samassa kyydissä olisi muutama muukin.

Laajassa maaseutumaisessa kunnassa ei ole runsasta julkista liikennettä tukemassa kyliltä liikkumista sotepalveluiden piiriin. Jos matkat palveluihin edelleen pitenisivät, myös haittavaikutukset kasvaisivat.

Palvelujen karkaaminen pois pienistä maaseutukunnista pakottaa ihmisiä pohtimaan muuttoa kaupunkeihin lähelle palveluja. Nykyinen palveluverkko mahdollistaa sen, että eri alueilla on mahdollisuudet hyvään elämään, niin sanotut elämisen elementit.

Palveluverkkosuunnitelman vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutukset sote-asemapalveluun

Vaihtoehto 1 ja 2 sulkevat Toivakan sote-aseman. Tällä on merkittävän kielteinen vaikutus niin yksilötasolla kuin laajemminkin kuntayhteisön näkökulmasta. Palveluihin hakeutuminen naapurikuntiin on monella tapaa haasteellista. Toivakasta julkiset liikenneyhteydet eivät toimi siinä määrin, että palvelun pariin pääsisi kaikkina vuorokaudenaikoina sujuvasti ja kyläkunnilta julkiset yhteydet ovat heikot. Joutsan suuntaan julkisilla on erittäin haasteellista liikkua, eikä Joutsa muutoinkaan ole toivakkalaisille se luontainen asiointisuunta. Kela-taksissa on omavastuuosuus ja paljon Kela-taksin varassa olevat joutuvat pohtimaan sen käyttöä myös taloudellisesta näkökulmasta. Kela-taksien saatavuudessa on ollut myös

haasteita ja nämä haasteet ovat vaikeuttaneet palvelujen pariin pääsemistä. Hoitoon hakeutuminen voi viivästyä ja hoitoon hakeutumista vaativa oire tai sairaus pahentua siinä tapauksessa, jos palvelut ovat toisella paikkakunnalla hankalasti saatavilla kulkuyhteyksien vuoksi. Myös kynnys lähteä vaivalloiseen matkaan sairastuneena kasvaa.

Vaihtoehdon 1 ja 2 vaikutukset eri väestöryhmiä edustaviin asiakkaisiin ja potilaisiin sekä heidän läheisiinsä

Vaihtoehto 1 ja 2 vaikuttavat erityisesti ikääntyneiden palveluun pääsyyn, sillä heillä ei välttämättä ole (enää) ajokorttia, toimintakyky heikentynyt ja pitkät välimatkat vaativat kohtuuttomasti voimavaroja. Myös omaisten kuormittaminen ja heidän aikansa sitominen esimerkiksi runsaasti palveluja käyttävän läheisen kuljettamiseksi palvelun äärelle, on kohtuutonta. Ikääntyneen puolison voi olla esimerkiksi mahdotonta mennä katsomaan läheistä pitkän matkan taakse vaikkapa vuodeosastolle. Kela-taksilla ajaminen edellyttää aina omavastuun maksamista ja edestakainen reissu kerryttää jo 50 euron omavastuun, joka pienituloisilla, esim. eläkeläisillä ja työttömillä on iso raha. Palvelujen kauas siirtyminen kuormittaa siis myös pienituloisten arkea.

Ihmisten arki muuttuu palveluverkkoesityksen myötä ajoittain jopa täysin mahdottomaksi, jos akuutisti tarvittava apu keskitetään kauas ihmisten arjesta. Esimerkiksi lasten kuljettaminen kauas palvelujen äärelle vie huoltajilta enemmän aikaa kuin aikaisemmin ja edellyttää näin ollen pitempiä poissaoloja työpaikoilta. Vanhemmilla voi olla yhä hankalampaa irrottautua työstä useiksi tunneiksi viemään lasta esim. lääkäriin. Pienten lasten kanssa julkinen liikenne voi olla haastava käyttää eikä edellytyksenä saa olla, että perheillä on oma auto.

Toivakassa on herättänyt paljon huolta ja keskustelua koulutapaturmien hoitaminen. Jos esimerkiksi koulupäivän aikana sattuu tapaturma, johon tarvitaan lääkärin hoitoa, voi autottoman vanhemman olla haastava saada lasta lääkäriin. Epäselvää on, miten koulutapaturmissa toimitaan, kuinka lapsi saatetaan palvelujen pariin ja millä häntä kuljetaan. Lisäksi olennaisen tärkeää on varmistaa tieto lasten mahdollisista lääkityksistä ja

varmistaa se, että lääkehoitoa edellyttävissä tilanteissa vastuukysymykset on etukäteen selvitetty. Tämä korostaa kouluterveydenhuollon palveluiden ensisijaista tärkeyttä.

Palveluiden perässä kulkeminen lisää vanhempien ja omaisten haasteita olla läsnä työpaikoilla ja vaikuttaa myös liikenteen määrään lisäten ympäristön kuormitusta. Toivakan kunta huomauttaa myös sähköisten palveluiden käytöstä. Monikanavainen palveluntarjonta on tärkeää, ja sähköiset palvelut täydentävät erittäin hyvin muuta palveluntarjontaa. Samalla on kuitenkin huomioitava se, että sähköiset palvelut rajaavat osan ihmisistä palvelujen ulkopuolelle. Esimerkiksi osalla ikääntyneistä ihmisistä saattaa puuttua kyky sähköiseen asiointiin ja kaikilla ei ole esimerkiksi käytössä verkkopankkitunnuksia tai digitaalisia laitteita. Haastavaa tilanne on myös silloin, jos luottotietojen menetys rajaa mahdollisuuden hankkia puhelinliittymä. Vaikka Toivakassa on nopea valokuituyhteys, sivukylillä saattaa olla verkkoyhteyksissä heikkoutta.

Vaihtoehtojen vaikutukset kohdistuvat erityisesti niihin väestöryhmiin, joiden on vaikein liikkua palveluiden piiriin tai käyttää esimerkiksi sähköisiä palveluita.

Vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutukset alueen ja kuntien elinvoimaan ja vetovoimatekijöihin

Sote-aseman lakkauttaminen vaikuttaa todella paljon ja yksiselitteisesti pienen maalaiskunnan elinvoimaan ja siihen, kuinka kiinnostavana ja vetovoimaisena kunta nähdään esimerkiksi kuntaan muuttoa harkitsevan yksityisen henkilön (työvoima) tai yritysten näkökulmasta. Asukkaat ja yritykset tulevat alueille, jossa palvelut toimivat. Sote-asema luo turvaa ja sen puuttuminen luo turvattomuutta. Palvelujen loppuminen haastaa myös alueella toimivia yrittäjiä. Esimerkiksi apteekki pienellä paikkakunnalla on haasteellisessa tilanteessa, sillä usein ihmiset hakevat lääkkeitä suoraan lääkärikäynnin yhteydessä. Jos lääkärissäkäynti tapahtuu toisella paikkakunnalla, on erittäin oletettavaa, että myös lääkkeet haetaan toiselta paikkakunnalta.

Vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutukset hyvinvointialueen kustannuksiin ja resurssien riittävyyteen

Sote-aseman sulkeminen Toivakasta lisää liikkumisen tarvetta paikasta toiseen. Liikkuvista palveluista ja hyvinvointialueen työntekijöiden siirtymisestä pisteiltä toiselle syntyy suuria kuluja ja siirtymiin kuluu paljon aikaa työpäivästä. Myös liikkuville palveluille kaavailtu kalusto maksaa paljon ja kysymys kuuluu, missä liikkuvia palveluita saamaan tulevat asiakkaat palveluvuoroaan odottavat. Kela-taksien käyttö tulee synnyttämään suuria kustannuksia valtion talouteen. Myös asiakkaat joutuvat maksumiehiksi palvelujen siirtyessä kauas, koska matkat aiheuttavat kustannuksia asiakkaille.

Suunnitellut toimenpiteet lisäävät kustannuksia ja heikentävät resurssien riittävyyttä. Tältä osin hyvinvointialueen vaihtoehdot 1 ja 2 eivät vastaa hyvinvointialueen itse itselleen esittämää tavoitetta. Tällä hetkellä säästöjä muodostetaan niin, että kustannuksia siirretään esim. palvelun käyttäjälle.

Vaihtoehdon 1 ja 2 vaikutukset hyvinvointialueen henkilöstöön

Toivakassa haasteena on ollut henkilöstön saaminen joihinkin terveysaseman tehtäviin, mikä on aiheuttanut haastetta toimintavarmuudelle ja kuormittanut työntekijöitä. Yksi Toivakan terveysaseman mahdolliseen sulkemiseen vaikuttava tekijä on juuri pieni henkilöstömitoitus, henkilöstön saatavuus ja näistä johtuva haavoittuvuus. Sote-aseman sulkeminen aiheuttaisi varmasti täällä työtä tekeville epävarmuutta ja huolta omasta työpisteestä ja työn muuttumisesta, vaikkakin toisi mukanaan laajemman työyhteisön ja sen tuen. Toisaalta tilalle tulevat liikkuvat palvelut pakottavat kysymään, kuka terveydenhuollon ammattilainen haluaa siirtyä tekemään työtään esim. autoon. Lisääkö se alan vetovoimaa ja ammattitaitoisen henkilöstön saatavuutta?

Palvelupisteiden keskittäminen tulee rajoittamaan henkilöstön mahdollisuuksia työskennellä kotikunnassaan. Työpaikat eivät välttämättä ole enää lähellä asuinpaikkaa, mikä herättää kysymyksen siitä, kuinka moni on valmis seuraamaan työpaikkaansa pitkänkin matkan päähän kotikunnastaan.

Lisäksi keskittämisen aiheuttamat työaikamuutokset voivat vaikuttaa negatiivisesti henkilöstön motivaatioon pysyä alalla. Tämä on tärkeä huomioon otettava tekijä, kun arvioidaan palveluverkon uudelleenjärjestämisen vaikutuksia.

Vaihtoehtojen 1 ja 2 ympäristövaikutukset

Sote-asemien sulkemisella on merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, sillä asemien sulkeminen lisää liikkumista palvelujen äärelle ja kuormittaa näin liikenteen päästöjen muodossa ympäristöä. Vertailussa on toki huomioitava osittain vanhojen kiinteistöjen aiheuttama kuormitus. Myös jalkautuvat ja liikkuvat palvelut kuormittavat liikenteen päästöjen kautta ympäristöä.

Sote-asemien sulkemiseen liittyviä haasteita ovat myös vanhojen kiinteistöjen purkaminen ja materiaalien kierrätys. Rakennuksen perustoimintoja on ylläpidettävä, vaikka rakennus jäisi tyhjilleen. Kunnat ovat eriarvoisessa asemassa vuokrasopimusten päättyessä, jolloin osa kunnista pystyy huolehtimaan rakennuksista ja osalle jää käsiin "ongelmajätettä".

Vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutukset Keski-Suomen kaupunki- ja maaseutualueisiin

Alueet eriarvoistuvat, koska joillakin alueilla säilyvät peruspalvelut ja toisilla ei. Kaupungit vahvistavat maaseutuun nähden asemaansa, koska sosiaali- ja terveystalvet ovat monipuoliset ja saatavilla.

Alueellisen osastotoiminnan palveluverkko

Nykytila

Lähin osasto ollut Joutsassa, johon on ollut sijoitettuna myös toivakkalaisia potilaita. Toivakkalaisille omaisille on ollut vielä kohtuullinen matka kulkea vuodeosastolle katsomaan läheisiään. Tilat ovat hyvät ja uudet. Joutsassa on tällä hetkellä haasteena henkilöstöresurssi: sijaisia ollut vaikea saada, mikä johtaa siihen, että osastotoiminta ehdotetaan lakkautettavaksi. Tämä perustuu siihen ajatukseen, että isommissa yksiköissä hoito on taloudellisempaa hyvinvointialueelle. Koska osastolle on ollut vaikea saada sijaisia äkillisissä tapauksissa, toiminta on haavoittuvaa. Potilaita kuljetetaan yhä kauemmas ympäri Keski-Suomea osastohoitoon. Tämä lisää kuormitusta ympäristölle. Myös omaiset liikkuvat lähinnä yksityisautoillen läheistensä perässä ympäri Keski-Suomea.

Suunnitelman toteutumisen vaikutukset

Jos Joutsan osasto suljetaan ja jos Jyväskylän/Laukaan osastot eivät vedä toivakkalaisia, joutuvat toivakkalaiset jo melko kauas kotikunnasta osastohoitoon. Tämä aiheuttaa hankaluuksia myös omaisille, joilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia matkustaa katsomaan läheistään pitkän matkan päähän.

Potilaskuljetusten osalta vaihtoehdot lisäävät ambulanssiresurssin tarvetta.

Ikääntyneiden ympärivuorokautisen asumisen palveluverkko

Nykytila

Palveluihin Esperin Care Soivakassa ei ole odotettavissa muutoksia. Olennaista on, että ihmiset pystyvät saamaan palvelun läheltä, myös omaisten näkökulma huomioiden. Toivakkalaiset ovat saaneet hyvin ympärivuorokautisen asumisen palvelut omasta kunnasta. Esperillä on ollut haasteita henkilöstön rekrytoinnissa, jolloin käyttöaste on ollut alhaisempi kuin mihin yksikkö on mitoitettu, mitä on ollut havaittavissa myös muualla hyvinvointialueella. Omassa kunnassa oleva yksikkö on tarjonnut työtä kuntalaisille ja houkuttanut mahdollisesti myös muualta muuttamaan työn perässä kuntaan. Oma hoivayksikkö edistää myös työperäistä maahanmuuttoa. Esperin Caren Toivakan yksikkö on rakennuksena suhteellisen uusi, joten erityistä ympäristökuormitusta yksikkö ei aiheuta verrattuna muihin samankaltaisiin yksiköihin, vaikkakin vajaa käyttöaste oli hyvä saada pois.

Omaisille on tärkeää, että läheinen saa ympärivuorokautista hoivaa omasta kotikunnasta, tarvittaessa muualtakin. Yksilölliset toiveet on voitava huomioida hoivapaikan hakemisessa/saamisessa

Ikääntyneiden päivätoiminnan palveluverkko

Nykytila

Tällä hetkellä toivakkalaisten ikääntyneiden kuntouttava päivätoiminta järjestetään Vaajakoskella, jonne asiakkaat kuljetetaan taksilla. Toivakassa on ollut kokemuksia, että päivätoiminnan matkat ovat liian kuormittavia asiakkaalle ja sinne ei välttämättä haluta mennä. Tämä on nostanut esille kysymyksen, onko toiselle paikkakunnalle kuljettaminen edullista, yhdenvertaista ja järkevää. Samoin kysymyksen siitä, kannustaako se asiakasta osallistumaan toimintaan.

Toivakan kunnassa on noussut esille kysymys siitä, mitä Hyvaksin esille nostama seniorikeskustoiminta käytännössä tarkoittaa, millaisia uusia vastuita se tuo mukanaan ja kuinka se muuttaa jo olemassa olevaa toimintaa. Toivakan kunnassa ollaan huolissaan siitä, että miten samanaikaisesti tapahtuva seurakuntaliitos vaikuttaa evankelis-luterilaisen seurakunnan kykyyn ja mahdollisuuteen toimia nykyisessä laajuudessaan. Seurakuntien

yhdistämisen vaikutukset tulevaisuudessa ovat epäselviä, sillä toistaiseksi ei voida tietää, ovatko vaikutukset ikääntyneiden toiminnan resursseille myönteisiä vai kielteisiä.

Ikääntyneiden päivätoiminnan palveluverkon vaikutukset asukkaisiin, asiakkaisiin ja potilaisiin

Ikääntyneet joutuvat matkustamaan päivätoimintaan toiselle paikkakunnalle, Jyväskylän Vaajakoskelle. Matkoineen päivästä tulee pitkä ja monelle raskas. Palvelu ei ole yhdenvertaista kaikille, eikä erityisesti toivakkalaisille, joiden palvelu järjestetään toisella paikkakunnalla. Toivakan kunnan vahvana haluna on tarjota palveluita ikääntyneille ja Toivakan kunta on valmis etsimään erilaisia ratkaisuja, joiden avulla ikääntyneiden palveluja voidaan tarjota Toivakassa toivakkalaisille. Toivakassa on ollut aikaisemmin hyvin toimiva käytäntö, jonka puitteissa ikääntyneiden päivätoiminta toteutettiin kehitysvammaisten päivätoiminnan yhteydessä onnistuneesti. Toiminta on mahdollista kehittää tulevaisuudessa aikaisempien kokemusten perusteella. Toivakassa lähellä toisiaan sijaitsevat erilaiset ja toisiaan tukevat tilat mahdollistavat ihmisten kokonaisvaltaisen palvelun järjestämisen.

Ikääntyneiden päivätoiminnan nykytilan vaikutus kustannuksiin ja resursseihin

Kuljetuksesta Vaajakoskelle syntyy kustannuksia. Jos asiakkaiden määrä kasvaa, kustannuksetkin kasvavat. Henkilöstön resurssivajeen ja toiminnan kehittämisen vuoksi päivätoiminta siirrettiin toivakkalaisten osalta Vaajakoskelle. Kuljettaminen sinne lisää ympäristövaikutuksia.

Vaihtoehtojen 1 ja 2 vaikutukset

Päivätoiminta tullaan toivakkalaisille järjestämään molempien vaihtoehtojen mukaisesti Vaajakoskella/Jyväskylässä. Suunnitelman toteutuessa toivakkalaiset ikääntyneet joutuvat edelleen kulkemaan toiselle paikkakunnalle kuntouttavaan päivätoimintaan. Vastaava tilanne olisi esityksen mukaan vain kahdella paikkakunnalla Keski-Suomessa. Tämä ei ole

yhdenvertaista. Toivakassa on tilat ja tahtotila järjestää kuntouttavaa päivätoimintaa ikäihmisille.

Lisäksi haluamme järjestää hyvinvointialueen kumppanina seniorikeskustoimintaa ja meillä on siihen edellytykset. Olemme valmiit luomaan joustavia käytänteitä, joilla toiminta voidaan toteuttaa ja meillä on lähellä toisiaan olevia erilaisia tiloja tätä tarkoitusta varten.

Perhekeskusten palveluverkko

Nykytilan vaikutukset keskisuomalaisiin asukkaisiin, asiakkaisiin ja/tai potilaisiin

Toivakassa perhekeskustoiminta on kehitteillä. Toimintoja täällä on ollut jo olemassa, mutta niitä on alettu nyt viedä perhekeskuksen alle. Perhekeskukset ovat toimineet hyvinvointialueen kunnissa eri tavoin eikä palvelu ole nykyisellään yhdenvertaista.

Toivakan perhekeskustoiminnassa ei ole vielä vahvoja rakenteita, mutta tahtotila on yhteinen, perhekeskustoimintaa aletaan vahvistaa ja siihen kytkeä muita palveluita.

Perhekeskusten nykytilan vaikutukset hyvinvointialueen elinvoimaan

Lasten ja perheiden varhainen tukeminen tukee alueen elinvoimaa ja perhekeskuksen olemassaolo vaikuttaa kunnan vetovoimaan.

Hyvinvointialueen perhekeskustyö on vasta alkuvaiheessa, ja se vaatii yhteistyötä myös kunnilta, että perhekeskustyö saadaan toimivaksi, näkyväksi ja yhdeksi elinvoimatekijäksi. Perhekeskustyö on resurssiviisasta ja kustannustehokasta, kun se järjestetään hyvin.

Toivakan kunta haluaa järjestää perhekeskuspalveluita hyvinvointialueen kumppanina ja Toivakan kunnalla on olemassa tätä tarkoitusta varten siihen sopivat tilat.

Perhekeskus on tärkeä palvelu, mutta sitä ei tule nähdä vaihtoehtona palveluiden laaja-alaiselle karsimiselle ja sote-aseman lakkauttamiselle/toimintojen supistamiselle. Sen sijaan perhekeskus vahvistaa ja täydentää jo olemassa olevaa palveluverkkoa ja vastaa kasvavaan palveluiden kysyntään. Toivakassa Perhevakka-verkoston alla on luotu tiettyjä toimintamalleja, jotka ovat jalkautuneet ja juurtuneet. Toivakassa on tärkeää seuraavaksi piirtää perhekeskus näkyväksi myös viestinnällisistä ja vetovoimaan liittyvistä syistä.

Perhekeskusten nykytilan vaikutukset hyvinvointialueen kustannuksiin, resursseihin ja henkilöstöön

Perhekeskusten kautta tulevilla varhaisella tuella saadaan kustannussäästöä.

Perhekeskukset luovat ja tukevat kuntalaisten hyvinvointia sekä lisäävät yhteenkuuluvuutta ja vähentävät yksinäisyyttä. Perhekeskustoiminnassa yhteistyö hyvinvointialueen ja kunnan toimijoiden välillä on parhaimmillaan saumatonta.

Tällä hetkellä monessa kunnassa ei ole perhekeskustoimintaa, minkä vuoksi painopiste on korjaavissa palveluissa, jotka ovat kalliimpia.

Palveluja jalkautuu eri perhekeskuksiin, joten samat työntekijät voivat työskennellä useassa perhekeskuksessa. Myös kolmannella sektorilla ja kunnilla merkittävä rooli yhteistyössä.

Palvelujen monipuolisuudessa tulee olemaan eroja, sillä kaupungeissa on laajempi verkosto ja paljon erilaisia järjestötoimijoita. Pienissä kunnissa on päällekkäisiä rooleja eri järjestöjen edustajilla ja suppeampia toimintamuotoja. Toimiva yhteistyö on tärkeää kaikkialla.